

Openbaar Ministerie

College van Procureurs-Generaal

Voorzitter

Postbus 20305 2500 EH Den Haag

Minister van Veiligheid en Justitie
G.A. van der Steur
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Prins Clauslaan 16
2595 AJ Den Haag
Telefoon +31 (0)70 339 96 00
telefax +31 (0)70 339 98 51

Onderdeel
Contactpersoon
Doorkiesnummer(s)
E-mail
Datum
Ons kenmerk
Uw kenmerk
Onderwerp

Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen

30 juni 2016
WBOM/17508
756867

Advies conceptwetsvoorstel geweldsaanwending
opsporingsambtenaar

Geachte heer Van der Steur,

Bij brief van 2 mei 2016 hebt u het College van procureurs-generaal gevraagd te adviseren over een conceptwetsvoorstel geweldsaanwending opsporingsambtenaar. Dit voorstel van wet introduceert een wettelijk kader voor de beoordeling van geweldsaanwendingen door opsporingsambtenaren en bevat drie onderdelen:

1. Er wordt een specifieke strafuitsluitingsgrond gecreëerd voor opsporingsambtenaren die geweld hebben toegepast in de rechtmatige uitoefening van hun taak en daarbij hebben gehandeld overeenkomstig de geldende regels;
2. Er wordt voorzien in een strafbaarstelling van overtreding van de geweldsinstructie;
3. Er wordt een wettelijk kader gecreëerd waardoor met toepassing van een aantal onderzoeksbevoegdheden onderzoek kan worden gedaan naar het gebruik van geweld door een opsporingsambtenaar, zonder dat de betrokken ambtenaar als verdachte hoeft te zijn aangemerkt.

Politiemensen moeten hun werk vaak verrichten onder moeilijke omstandigheden. Zij kunnen in situaties terecht komen waarin burgers of zijzelf aan levensgevaar worden blootgesteld. Waar burgers dat gevaar in het algemeen mogen vermijden, wordt van de politie juist verwacht dat zij die gevaarlijke situaties tegemoet treedt. Door juiste bewapening en een goede training is de politie daarop voorbereid en mag van haar

worden verwacht dat geweld slechts wordt toegepast binnen de grenzen van de proportionaliteit en de subsidiariteit en binnen de kaders van de geweldsinstructie. De politie heeft daarnaast, gelijk iedere burger, het recht zich te verdedigen tegen een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding of een onmiddellijk dreigend gevaar daarvoor.

Het wetsvoorstel beoogt te voorzien in een regeling voor de beoordeling van geweldsaanwendingen door opsporingsambtenaren waarbij recht wordt gedaan zowel aan de belangen van de opsporingsambtenaar als aan het belang van de samenleving dat goed wordt onderzocht wat de toedracht is geweest van de toepassing van overheids geweld en of hierbij overeenkomstig de daarvoor geldende regels is gehandeld.

Het College erkent dat dit geen eenvoudige opgave is. In de inleidende paragrafen van de memorie van de memorie van toelichting wordt het dilemma geschetst: de overheid heeft het geweldsmonopolie en van de ambtenaren die bevoegd zijn geweld te gebruiken wordt onder omstandigheden ook verwacht dat geweld wordt toegepast wanneer dit voor de uitoefening van hun taken noodzakelijk is. Het toepassen van geweld, soms met zeer ernstige gevolgen, dient echter wel te voldoen aan de daarvoor geldende regels die zijn opgenomen in de Ambtsinstructie. Voor de beoordeling of het geweld rechtmatig is toegepast moet enerzijds rekening worden gehouden met de vraag of volgens de Ambtsinstructie is gehandeld, maar moet anderzijds ook rekening worden gehouden met het feit dat de politieambtenaar in vaak moeilijke omstandigheden in een split second moet beslissen of hij geweld moet gebruiken. Deze omstandigheden rechtvaardigen dat er een specifiek wettelijk kader wordt gecreëerd voor de beoordeling van het gebruik van geweld door opsporingsambtenaren.

Het College heeft derhalve met grote belangstelling van het conceptwetsvoorstel geweldsaanwending opsporingsambtenaren kennis genomen. Op hoofdlijnen is het College van oordeel dat het wetsvoorstel een goede balans heeft gevonden tussen het belang van de opsporingsambtenaar die zich genoodzaakt heeft gezien om geweld te gebruiken en de het belang van de samenleving dat de toedracht van de geweldsaanwending goed wordt onderzocht. Het College heeft met betrekking tot het onderdeel 'feitenonderzoek' nog een suggestie voor verbetering en enkele opmerkingen.

Het College kan vinden in het voorstel om in het Wetboek van Strafvordering een onderzoekskader te introduceren waarbinnen de rijksrecherche opsporingsbevoegdheden kan uitoefenen ten behoeve van een feitenonderzoek naar een geweldsaanwending door een opsporingsambtenaar, zonder dat de opsporingsambtenaar hiervoor hoeft te worden aangemerkt als verdachte. Zoals in de

memorie van toelichting wordt uitgelegd wordt ook thans in de Aanwijzing geweldsaanwending van het College al voorgeschreven dat bij onderzoeken naar geweldsincidenten een opsporingsambtenaar die geweld heeft toegepast in beginsel niet als verdachte aangemerkt. Het ontbreken van een verdachte levert echter een probleem op wanneer men opsporingsbevoegdheden tegen derden wil inzetten, zoals het betreden van een woning waarin het geweld is gebruikt of bij het vorderen van (camera)beelden.

Voorgesteld wordt een nieuwe invulling te geven aan Titel IIIA van het Vierde Boek van het Wetboek van Strafvordering. Deze titel krijgt als opschrift 'Onderzoek naar gebruik van geweld door ambtenaren'. In het geval een opsporingsambtenaar in de uitoefening van zijn functie geweld heeft gebruikt, kan op grond van artikel 511a, eerste lid, de officier van justitie bevelen dat een feitenonderzoek wordt ingesteld. In het tweede lid van artikel 511a wordt bepaald dat een feitenonderzoek is gericht op de beoordeling of de ambtenaar heeft gehandeld overeenkomstig zijn geweldsinstructie. Het College vindt de formulering van dit tweede lid minder gelukkig gekozen. Een feitenonderzoek is niet primair gericht op de persoon. Een feitenonderzoek heeft betrekking op het feitencomplex van het voorval. Daarin worden vragen beantwoord zoals: 'wat zijn de omstandigheden geweest waaronder het geweld is gebruikt', 'welke positie is ingenomen door degene tegen wie het geweld is gebruikt en de opsporingsambtenaar' en 'wat is de aard geweest van het gebruikte geweld'. Het vast te stellen feitencomplex moet vanzelfsprekend wel degelijk ook worden beoordeeld in het licht van de voorschriften van de Ambtsinstructie. Het College adviseert derhalve om artikel 511a lid 2 aan te passen in die zin dat wordt bepaald dat het feitenonderzoek zich richt op de vaststelling van het feitencomplex waarvan de geweldsaanwending deel heeft uitgemaakt, alsmede op de beoordeling van dit feitencomplex in het licht van de toepasselijke geweldsinstructie.

In dit verband acht het College het tevens aangewezen dat de voorgestelde wijziging van artikel 27, derde lid, wordt aangepast. Voorgesteld wordt dat in deze bepaling wordt ingevoegd: "de ambtenaar die in de uitoefening van zijn functie geweld heeft aangewend en ten aanzien van wie een feitenonderzoek als bedoeld in artikel 511a is ingesteld". Het College adviseert om het zinsdeel "ten aanzien van wie" te schrappen en te vervangen door "met betrekking tot welke geweldsaanwending" of woorden van gelijke strekking. Op deze wijze wordt recht gedaan aan het karakter van het feitenonderzoek, dat niet is gericht op de persoon, maar op het feitencomplex dat aan de geweldsaanwending ten grondslag heeft gelegen.

Voorts heeft het College nog een aantal vragen die in de memorie van toelichting kunnen worden geadresseerd. De eerste vraag betreft de verhouding tussen een feitenonderzoek en een strafrechtelijk onderzoek. Niet duidelijk is of een

feitenonderzoek en een strafrechtelijk onderzoek naast elkaar kunnen bestaan. Het feitenonderzoek heeft betrekking op het feitencomplex waarvan de geweldsaanwending deel heeft uitgemaakt, maar het geweldsincident kan onderdeel zijn van een groter geheel aan strafbare feiten. Gedacht kan worden aan de strafbare feiten die onmiddellijk vooraf zijn gegaan aan het geweld, bijvoorbeeld de vechtpartij die gaande was totdat de politie ingreep. Of het onderzoek naar een hennepplantage waar bij een huiszoeking de situatie is geëscaleerd en de politie zich genoodzaakt zag om naar de wapens te grijpen. Het is zeer wel denkbaar dat in het strafrechtelijk onderzoek getuigen verklaren die het geweldsincident van nabij hebben meegemaakt en daarover verklaren. Het College meent dat het strafrechtelijk onderzoek naar de strafbare feiten die op zichzelf niet met de geweldsaanwending hebben te maken niet mag worden belemmerd of opgehouden door het feitenonderzoek. Is de veronderstelling juist dat met het strafrechtelijk onderzoek naar alle andere eventuele strafbare feiten niet hoeft te worden gewacht totdat het feitenonderzoek is afgerond?

Voorts meent het College dat de memorie van toelichting een passage zou moeten wijden aan de vraag of de resultaten van het feitenonderzoek gebruikt mogen worden in een eventueel daarop volgend strafrechtelijk onderzoek. Het College zou menen van wel, juist omdat aan de ambtenaar wiens geweldsaanwending voorwerp van het feitenonderzoek was door het wetsontwerp – door de wijziging van artikel 27 lid 3 Sv – van dezelfde rechtsbescherming wordt voorzien als een verdachte.

Ten slotte vraagt het College aandacht voor het volgende. Regelmatig leidt de toepassing van geweld door een opsporingsambtenaar tot het indienen van een klacht ex artikel 12 Sv door de nabestaanden of degene tegen wie geweld is gebruikt. Zolang het feitenonderzoek nog gaande is, zal niet met een eventueel strafrechtelijk onderzoek tegen de ambtenaar worden aangevangen. Het College neemt aan, maar ziet dit graag in de memorie van toelichting bevestigd, dat het hof, als regel, een klacht over het (nog) niet instellen van een strafrechtelijk onderzoek (wegens de premature indiening ervan) niet ontvankelijkheid dient te verklaren, wanneer de reden van het (nog) niet instellen van het strafrechtelijk onderzoek erin gelegen is dat het feitenonderzoek zoals bedoeld in artikel 511a Sv nog niet is afgerond.

Hoogachtend,
Het College van procureurs-generaal,

H.J. Bolhaar